

BESLUIT WET NATUURBESCHERMING VAN GEDEPUTEERDE STATEN VAN
GELDERLAND

Wet natuurbescherming hoofdstuk 3, ontheffing soorten

Datum besluit : 17 januari 2018
Onderwerp : Wet natuurbescherming - 2017-010011 - gemeente Arnhem
Activiteit : transformatie Het Dorp-Oost aan Het Oosterveld, Arnhem
Verlenen/weigeren : verlenen ontheffing

Aanvrager : Stichting Siza
Zaaknummer : 2017-010011

Beslissing van GEDEPUTEERDE STATEN VAN GELDERLAND op het verzoek van Stichting Siza, Kemperbergweg 139 E, 6816 RP in Arnhem, hierna te noemen de aanvrager, van 5 juli 2017 om een ontheffing op grond van de Wet natuurbescherming, hierna de Wnb.

De opbouw van deze beslissing is als volgt:

- Allereerst wordt de ingediende *aanvraag en het procesverloop* toegelicht;
- Daarna volgt het *besluit* met inbegrip van de voorschriften;
- Onder het kopje '*beoordeling*' wordt de onderbouwing van het besluit gegeven;
- De beslissing wordt afgesloten met enkele algemene bepalingen en een toelichting op het verdere procesverloop ('*overige verplichtingen*' en '*zienswijzen*').

AANVRAAG EN PROCESVERLOOP

Op 5 juli 2017 ontvingen wij een aanvraag van Stichting Siza voor een ontheffing in het kader van hoofdstuk 3 van de Wnb op grond van artikel 3.5 lid 2 en lid 4 voor het opzettelijk verstoren en het beschadigen en vernielen van voortplantings- of rustplaatsen van de Gewone dwergvleermuis en Ruige dwergvleermuis.

De ontheffing wordt aangevraagd in het kader van het in de wet genoemde belang: de volksgezondheid of de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.

De aanvraag maakt onderdeel uit van deze ontheffing.

Er is niet eerder een ontheffing afgegeven voor het project, wel is er op 21 december 2016 bij RVO voor hetzelfde project een aanvraag voor ontheffing ingediend. De aanvraag is door RVO op 14 april 2017 afgewezen omdat er reeds werkzaamheden hadden plaatsgevonden voordat de ontheffing was verleend. Op 18 april 2017 is door RVO een melding tot handhaving ingediend bij Provincie Gelderland. Naar aanleiding daarvan heeft een vooroverleg plaatsgevonden. Nu wordt opnieuw een ontheffing aangevraagd voor de resterende werkzaamheden.

Er wordt geen gebruik gemaakt van een gedragscode.

Op 23 oktober 2017 hebben wij van de aanvrager aanvullende stukken ontvangen, waarom wij per e-mail van 10 oktober 2017 hebben verzocht.

Het ontwerpbesluit heeft gedurende zes weken ter inzage gelegen. Wij hebben binnen deze termijn geen zienswijzen ontvangen.

Op deze aanvraag is afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing verklaard.

BESLUIT

Gedeputeerde Staten van Gelderland

HEBBEN BESLOTEN

gelet op artikel 3.8 lid 1 van de Wet natuurbescherming

ONTHEFFING TE VERLENEN

aan Stichting Siza, Kemperbergweg 139 E, 6816 RP te Arnhem;

voor de soorten, van de verbodsbepalingen en voor het wettelijke belang zoals weergegeven in tabel 1.

Tabel 1 Soorten, verboden en belangen

Soort	Verbod		Belang
Gewone dwergvleermuis (<i>Pipistrellus pipistrellus</i>)	Artikel 3.5 lid 2	Het opzettelijk verstoren van dieren	A
	Artikel 3.5 lid 4	Het beschadigen en vernielen van voortplantingsplaatsen of rustplaatsen	
Ruige dwergvleermuis (<i>Pipistrellus nathusii</i>)	Artikel 3.5 lid 2	Het opzettelijk verstoren van dieren	A
	Artikel 3.5 lid 4	Het beschadigen en vernielen van voortplantingsplaatsen of rustplaatsen	

A. artikel 3.8 lid 5 onder b van de Wnb: de volksgezondheid of de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.

Aan deze ontheffing zijn op grond van artikel 5.3, lid 1 van de Wet natuurbescherming de volgende voorschriften verbonden:

1. De ontheffing geldt voor de eerste fase van de ontwikkeling van het gebied rondom Het Dorp in Arnhem. Het betreft het plangebied Het Dorp-Oost, gelegen tussen Het Oosterveld, Wissel, Dreef en Hertshoornstraat in Arnhem zoals aangegeven op de kaarten in bijlage 1.
2. De geldigheidsduur van de ontheffing eindigt op 31 juli 2023.
3. De ontheffing geldt uitsluitend voor de soorten, verboden en belangen zoals weergegeven in de tabel 1.
4. De ontheffinghouder dient contact op te nemen met de Provincie Gelderland indien er verbodsbepalingen worden overtreden of beschermde soorten worden aangetroffen, waarvoor geen ontheffing is verleend. Dit kan via e-mailadres post@gelderland.nl, onder vermelding van het zaaknummer 2017-010011.
5. Deze ontheffing kan uitsluitend gebruikt worden door (medewerkers van) de ontheffinghouder of in opdracht van de ontheffinghouder handelende (rechts-)personen. De ontheffinghouder blijft verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.

6. De in voorschrift 5 genoemde (rechts)personen beschikken op de plaats waar de activiteiten van de ontheffing worden uitgevoerd over een (digitale) kopie van deze ontheffing, en tonen deze op verzoek aan de daartoe bevoegde toezichthouders en opsporingsambtenaren.
7. De in voorschrift 5 genoemde (rechts)personen zijn op de hoogte van de inhoud en het doel van deze ontheffing en de daaraan verbonden voorschriften, zodanig dat zij daar ook invulling en uitvoering aan kunnen geven.
8. Indien de ontheffinghouder de ontheffing in zijn geheel wil overdragen dan dient voor deze naamswijziging toestemming te worden gevraagd bij de Provincie Gelderland, via e-mailadres post@gelderland.nl, onder vermelding van het zaaknummer 2017-010011.
9. Minimaal twee weken voor aanvang van de werkzaamheden moet melding worden gedaan van de datum van start van de werkzaamheden bij de Provincie Gelderland, via e-mailadres post@gelderland.nl, onder vermelding van het zaaknummer 2017-010011.
10. De werkzaamheden en bovengenoemde voorschriften dienen te worden uitgevoerd onder begeleiding van een deskundige¹ op het gebied van de Gewone dwergvleermuis en Ruige dwergvleermuis.
11. De deskundige op het gebied van de Gewone dwergvleermuis en Ruige dwergvleermuis houdt alle bevindingen bij in een logboek en heeft deze beschikbaar op het project. Daarnaast wordt het logboek uiterlijk 2 weken na afronding van de werkzaamheden verstrekt aan de Provincie Gelderland, via e-mailadres post@gelderland.nl, onder vermelding van het zaaknummer 2017-010011. In het logboek wordt vermeld op welke data de deskundige aanwezig was, welke werkzaamheden zijn uitgevoerd en (indien van toepassing) hoeveel exemplaren van welke soorten op welke locatie zijn waargenomen.

Soortspecifieke voorschriften

12. Alle mitigerende maatregelen zoals genoemd onder het kopje '*in de aanvraag beschreven mitigerende maatregelen*' op pagina 7 t/m 9 en bijlage 3 van deze ontheffing dienen te worden uitgevoerd.
13. Bomen dienen gerooid te worden buiten het broedseizoen van vogels, 15 maart tot eind juli. Voorafgaand aan de kap dienen de bomen te worden gecontroleerd op jaarrond beschermde vogelnesten of holtes die als verblijfplaats door vleermuizen in gebruik kunnen zijn.

¹ Onder deskundige verstaat de Provincie Gelderland: Onder een ecologisch deskundige verstaan we een persoon die in een bepaalde situatie en voor specifieke soorten gevraagd wordt te adviseren en/of begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soort-specifieke ecologie. Hij voldoet aan een of meer van deze punten:

- Hij/zij heeft een afgeronde hbo- of universitaire opleiding, met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie;
- Hij/zij heeft een afgeronde mbo-opleiding, met als zwaartepunt de Wet natuurbescherming, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten;
- Hij/zij is werkzaam voor een ecologisch adviesbureau, zoals een bureau dat is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus;
- Hij/zij zet zich aantoonbaar actief in op het gebied van de soortenbescherming en is werkzaam of aangesloten bij de volgende Nederlandse organisaties: Zoogdiervereniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied;
- Hij/zij zet zich aantoonbaar actief in op het gebied van de monitoring en/of bescherming.

BEOORDELING

Project

In de aanvraag beschreven project

De aanvraag heeft betrekking op de realisatie van het project 'Transformatie Het Dorp - Oost', gelegen tussen Het Oosterveld, Wissel, Dreef en Hertshoornstraat in Arnhem. Het plangebied bestaat in hoofdzaak uit gebouwen, lage flats met een plat dak, spouwmuur en gevelbekleding, een hertenkamp en kinderboerderij. Daarnaast zijn er wegen, paden, parkeerplaatsen, bijgebouwen, carports, een duivenhok, diervverblijven, een moestuincomplex en het gebouw van de onderhoudsdienst. Het overige deel bestaat uit gazon, heestervakken en bomen. Het project betreft de herinrichting van de aanwezige bebouwing en de openbare ruimte.

De werkzaamheden bestaan uit:

- het realiseren nieuwbouw locatie A;
- de sloop van gebouwen (start 2017-2019 met gebouwen onderhoudsdienst, het duivenhok, carports en het pand aan de Wissel);
- het aanpassen openbare ruimte;
- het rooien van bomen;
- de aanleg van tuinen en moestuinen;
- de aanleg van kruidenrijk grasland;
- de aanleg van boszomen.

De conceptplanning van de eerste fase is als volgt: januari 2018 nieuwbouw locatie cluster A en Het Veld, hiervoor is in juli 2016 een bouwvergunning verleend. Voor de ontwikkeling van gebouw A zijn inmiddels 3 bomen gekapt. Daarnaast zullen nog 20 bomen worden gekapt. In het plan is voorzien in de realisatie van 810 m² parkbos (derde kwartaal 2018) en 8 nieuwe bomen in de directe omgeving van gebouw A. Na de nieuwbouw van gebouw A start de sloop van gebouwen in periode 2018/2019 en in de jaren 2020 en 2022 zullen de rest van de gebouwen gefaseerd gesloopt en nieuwgebouwd worden. In bijlage 1 is een kaart opgenomen met planning van sloop van de gebouwen binnen het plangebied.

Aan de zuidzijde van het plangebied 3 Noord/Het Dorp wordt in de eindsituatie ongeveer 2 ha nieuw parkbos aangelegd. Circa 50 bomen worden nog gekapt ten behoeve van de andere nieuwe gebouwen en ondergrondse parkeervoorzieningen. Als vervanging worden ruim 150 bomen aangeplant in het nieuwe parkbos. Er komt uiteindelijk meer bos bij dan dat er bos gekapt wordt. Per saldo betekent dit meer groenoppervlak en meer bomen. Het gehele plan voorziet in een versterking van de ecologische overgang tussen landgoed Mariëndaal en de stad. Verder is het de bedoeling om de Tra af te waarden tot wandel- en fietsroute. Ook het beheer van het gebied wordt extensiever ingestoken.

Onderzoek

In de aanvraag beschreven wijze van uitvoering van het onderzoek

In 2010 zijn diverse onderzoeken uitgevoerd in het gehele plangebied Het Dorp, Mariendaal en Groot Klimmendaal. Deze onderzoeken waren gericht op alle soortgroepen, waaronder zoogdieren, reptielen, vogels en vleermuizen. Aanvullend onderzoek bleek nodig voor de Huismus, uilen en de Grauwe vliegenvanger. Dit aanvullend onderzoek is niet uitgevoerd.

Om de onderzoeksgegevens van vleermuizen te actualiseren, is er in de periode najaar 2015 en zomer 2016 in het plangebied Het Dorp cluster A en Het Veld een nader vleermuisonderzoek uitgevoerd. Het gebied is vijf keer bezocht. Dit was op 7 en 22 september 2015 en op 19 mei, 23 juni en 13 juli 2016. De inventarisatie is uitgevoerd volgens het Vleermuisprotocol 2013. Gedurende het voorjaar (tussen mei en augustus) werden de bezoeken direct vanaf zonsondergang tot twee uur na zonsondergang of vanaf twee uur voor zonsopkomst tot

zonsopkomst uitgevoerd. Gedurende de nazomer (augustus tot oktober) werden de bezoeken tussen een uur na zonsondergang en een uur voor zonsopkomst uitgevoerd. In deze periode werd minimaal twee uur geïnterviewd. Er is gebruik gemaakt van een batdetector.

In de aanvraag beschreven ecologische waarden

Vogels

Tijdens het onderzoek in 2010 zijn twee huismussen met nestindicerend gedrag waargenomen bij het gebouw aan de Enkweg (sloop 2018), mogelijk zijn hier ook verblijfplaatsen aanwezig. Daarnaast zijn gierzwaluwen gezien binnen het plangebied. Er zijn geen nesten van jaarrond beschermde vogels aangetroffen. De Grauwe vliegenvanger, Ransuil en Bosuil zijn buiten het plangebied waargenomen. Er zijn geen recentere gegevens over vogels binnen het plangebied bekend.

Gewone dwergvleermuis

Gedurende de kraamperiode 2016, van mei tot en met juli, was een kraamkolonie van ongeveer 80-100 vleermuizen aanwezig in een gebouw aan Het Oosterveld/Meentweg. In dit gebouw zit apotheek Het Dorp en huisartsenpraktijk De Blauwe Jachthoorn. De kraamkolonie bevindt zich in de spouwmuur van het trappenhuis. In dezelfde periode is er 1 zomerverblijfplaats aangetroffen van twee gewone dwergvleermuizen in het flatgebouw aan de Mastweg.

In de paarperiode 2015, augustus - september, waren 8 paar- en mogelijk kleine winterverblijfplaatsen aanwezig. Deze verblijfplaatsen zijn aanwezig in de gebouwen op het terrein. Alleen in het gebouw van de onderhoudsdienst, het duivenhok en het gebouw met de kraamkolonie zijn geen paarverblijfplaatsen aanwezig. In de overige gebouwen zijn één tot twee paarverblijfplaatsen aanwezig. In een paarverblijfplaats zijn tussen de 2 en 6 vleermuizen aanwezig.

Gedurende het onderzoek is geen gedrag waargenomen dat duidt op de aanwezigheid van grote groepen overwinterende gewone dwergvleermuizen, zogenaamde massawinterverblijfplaatsen. Deze zijn dan ook uitgesloten. Wel kunnen de paarverblijfplaatsen ook gebruikt worden als winterverblijfplaats voor kleine groepen overwinterende gewone dwergvleermuizen.

In het plangebied is geen sprake van een duidelijke vliegroute; de vleermuizen uit de kraamkolonie verspreiden zich al foeragerend over het plangebied en de omgeving. De Gewone dwergvleermuis is in het hele plangebied foeragerend aangetroffen. Met name in het eerste uur na zonsondergang en een uur voor zonsopkomst was de foerageeractiviteit hoog. Deze dieren waren waarschijnlijk afkomstig uit de aanwezige kraamkolonie. Het plangebied functioneert als essentieel foerageergebied voor de Gewone dwergvleermuis. Hierbij zijn vooral de oude bomen in het plangebied van belang.

Ruige dwergvleermuis

Het aantal waarnemingen van ruige dwergvleermuizen nam in de aanloop naar het paarseizoen langzaam toe. In de paarperiode was er 1 paar- en mogelijk kleine winterverblijfplaats van 1-6 dieren aanwezig. Deze bevindt zich in de borstwering van een balkon van het gebouw aan de Sprokkelweg. Foeragerende vleermuizen zijn vooral boven het hertenkamp en rondom de oude beuken aangetroffen. Het betreft dan 1-3 individuen per onderzoeksronde. Het plangebied is geen essentieel foerageergebied voor de Ruige dwergvleermuis. Eveneens zijn geen vliegroutes of andere typen verblijfplaatsen zoals kraam- of grote winterverblijfplaatsen aangetroffen in het plangebied. In bijlage 2 van deze ontheffing zijn de locaties van de verblijfplaatsen aangegeven.

Laatvlieger

De laatvlieger is regelmatig overvliegend en foeragerend aangetroffen in het plangebied. Het gaat telkens om enkele individuen die rond zonsondergang waargenomen werden. Vermoedelijk is er een verblijfplaats in de omgeving aanwezig, maar niet in het plangebied zelf.

Verblijfplaatsen, essentiële vliegroutes en/of foerageergebieden van de Laatvlieger zijn niet aangetroffen.

Overige vleermuizen

Rosse vleermuis en Baardvleermuis zijn tijdens het onderzoek eenmaal waargenomen, het gaat hier om toevallige passanten.

In de aanvraag beschreven factoren die effecten kunnen veroorzaken

- Optische verstoring;
- Geluidverstoring;
- Lichtverstoring;
- Ruimtebeslag.

In de aanvraag beschreven effecten van het project op de ecologische waarden

Vogels

De Huismus heeft mogelijk 2 nestlocaties in het gebouw aan de Enkweg. Aanvullend onderzoek naar de Huismus bleek nodig om de effecten van de werkzaamheden te kunnen bepalen. De Grauwe vliegenvanger, Ransuil en Bosuil zijn buiten het plangebied waargenomen en gebruiken het plangebied om te foerageren. De mogelijkheden om te foerageren zullen als gevolg van de ontwikkelingen niet aangetast worden. Een lichte verstoring van foerageermogelijkheden tijdens sloop- en/of bouwwerkzaamheden is echter wel mogelijk. De omgeving is echter voldoende draagkrachtig om een tijdelijke verstoring op te kunnen vangen.

Vleermuizen

De sloop van de gebouwen binnen het plangebied leidt de komende jaren tot het verdwijnen van 1 grote kraamverblijfplaats van 80-100 vleermuizen (sloop 2022), 8 paarverblijfplaatsen (sloop 2018, 2020 en 2022) en 1 zomerverblijfplaats (sloop 2022) van de Gewone dwergvleermuis en 1 paarverblijfplaats (sloop 2022) van de Ruige dwergvleermuis. De gebouwen die als eerste gesloopt worden ten behoeve van het nieuwe pand in cluster A, herbergen 1 paarverblijfplaats van de Gewone dwergvleermuis. Bij de ontwikkeling van de nieuwbouw op de locatie wordt rekening gehouden met verblijfplaatsen voor vleermuizen door 4 kraamverblijfplaatsen en 8 paar-/zomerverblijfplaatsen te realiseren.

De ontwikkelingen in de buitenruimte zijn voor de Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis en Laatvlieger positief. Het omzetten van gazon naar kruidenrijk grasland en het ontwikkelen van het nieuwe parkbos, de bosstroken en zoomvegetaties levert meer bejaagbaar biotoop op. Tevens vergroot het zowel het aantal, als de diversiteit aan insecten in het plangebied. Dit houdt voor de aanwezige vleermuizen een kwantitatieve en kwalitatieve verbetering van het foerageergebied in. Het uitspreiden van de ingreep over meerdere jaren beperkt het negatieve effect op de lokale populaties.

In de aanvraag beschreven gedragscode

Uit de aanvraag blijkt dat geen gebruik gemaakt wordt van een gedragscode.

Nu preventieve maatregelen, ter voorkoming van overtreding van de in hoofdstuk 3 van de Wnb vermelde verboden, niet in deze aanvraag zijn opgenomen en er geen gedragscode van toepassing is, is voor het uitvoeren van de aangevraagde activiteit een ontheffing nodig.

In de aanvraag beschreven mitigerende maatregelen

Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de Gewone en Ruige dwergvleermuis te voorkomen worden de volgende maatregelen voorgesteld:

Sloop en nieuwbouw

- Om te voorzien in 4 permanente paarverblijfplaatsen voor het verlies van 1 paarverblijfplaats van de Gewone dwergvleermuis in de eerste fase 2018, zijn op 7 oktober 2016 4 vleermuiskasten van het type VK WS 07 opgehangen aan de Paswoning op het Siza terrein. Deze vleermuiskasten hebben een afmeting van 30 x 50 x 7,5 cm en zijn gemaakt van duurzaam houtbeton en blijven permanent hangen;
- Doordat de huidige verblijfplaatsen bij de sloop van de gebouwen verdwijnen voordat de nieuwbouw met alternatieve verblijfplaatsen afgerond is, worden tijdelijke verblijfplaatsen aangeboden om de periode tussen sloop en afronding van de nieuwbouw te overbruggen. Daarom zijn op vrijdag 7 oktober 2016 eveneens 24 tijdelijke vleermuiskasten van het type VK MP 02 geplaatst aan verschillende bomen op het terrein van Siza. Deze vleermuiskasten hebben een afmeting van 38.5 x 57 x 13 cm en zijn voorzien van twee kamers om extra variatie in microklimaat aan te bieden. De vleermuiskasten aan de paswoning en de bomen zijn geplaatst in verschillende windrichtingen. De kasten blijven hangen tot minimaal zes maanden nadat permanente verblijfplaatsen in de nieuwbouw gerealiseerd zijn. De locaties van de vleermuiskasten zijn aangegeven in bijlage 3 van deze ontheffing;
- Het ophangen van de kasten is begeleid door een vleermuisdeskundige ecooloog;
- In de muren van de te slopen gebouwen worden minimaal vijf dagen (met een avondtemperaturen van minimaal 10° Celsius) voorafgaand aan de sloop gaten gemaakt, bij voorkeur over de volle breedte of op de hoeken. Hierdoor ontstaat tocht die het microklimaat verstoort en hierdoor wordt de verblijfplaats ongeschikt. Zie voor de planning bijlage 1;
- Nadat het gebouw ongeschikt gemaakt is voor vleermuizen, wordt het gebouw minimaal drie dagen met avondtemperaturen van meer dan 10 °C ongemoeid gelaten voordat wordt overgegaan tot de sloop. Dit is noodzakelijk om vleermuizen die zich toch nog onverhoopt ergens in het gebouw bevinden de kans te geven het gebouw te verlaten;
- Als tijdens de werkzaamheden toch vleermuizen worden aangetroffen, worden de werkzaamheden onmiddellijk stopgezet en wordt een vleermuisdeskundige geraadpleegd over de manier waarop de werkzaamheden verder uitgevoerd kunnen worden met zo min mogelijk negatieve effecten voor de aangetroffen vleermuizen;
- De werkzaamheden die invloed hebben op de verblijfplaatsen van Gewone- en Ruige dwergvleermuis vinden plaats buiten de meest kwetsbare periodes van deze soorten. De minst kwetsbare periode voor kraamverblijfplaatsen zijn de perioden tussen de overwinterperiode en de kraamperiode, van 1 april tot 15 mei, en tussen de kraamperiode en winterrust, augustus tot en met oktober. Met een voorkeur voor deze laatste periode. De minst kwetsbare periode voor paar- en zomerverblijfplaatsen is de periode tussen winterrust en het begin van de kraamperiode, 1 april tot 15 mei;
- Bij verdere (toekomstige) werkzaamheden binnen het plangebied is het van belang dat het plangebied en de directe omgeving niet méér, of op andere locaties, verlicht worden dan in de huidige situatie het geval is. Door verlichting kan verstoring van vleermuizen optreden, waardoor vleermuizen het gebied gaan mijden. De omgeving van het plangebied vormt vermoedelijk essentieel foerageergebied voor lichtgevoelige vleermuissoorten en daar zullen ook verblijfplaatsen aanwezig zijn;
- Indien gebruik van kunstmatige verlichting gedurende de uitvoering van de werkzaamheden noodzakelijk is, wordt deze zoveel mogelijk beperkt en gericht op die plaatsen waar verlichting nodig is. Uitstraling van verlichting naar boven en naar de omgeving wordt voorkomen door gebruik te maken van armaturen die licht bundelen.

Permanente mitigatie

- Voor het verlies van de kraamverblijfplaats, 1 paarverblijfplaats en 1 zomerverblijfplaats worden direct in de nieuwbouw van gebouw A permanente mitigatie aangebracht. In de nieuwbouw worden 4 permanente kraamverblijfplaatsen en 8 paar- en zomerverblijfplaatsen gerealiseerd;

- Het gebouw met het kraamverblijf van Gewone dwergvleermuis mag pas uiterlijk een jaar na het realiseren van de permanente voorzieningen in de nieuwbouw gesloopt worden. De voorlopige planning hiervoor is 2020;
- Op 12 mei 2016 heeft een overleg plaatsgevonden tussen een architect en een ecooloog waarin het inpassen van vleermuisverblijfplaatsen is onderzocht. De kraamverblijfplaatsen hebben een minimale oppervlakte van 1 m². In het gebouw zijn twee verschillende typen locaties benut. Het eerste type locatie is in de overstek aan de noordoost- en noordwestzijde van het gebouw. Er worden lamellenboxen aan het plafond gehangen, in de loze ruimte tussen constructie en aluminiumplaat. Deze platen worden niet direct door de zon beschenen waardoor plotselinge temperatuurpieken uitblijven. De toegang tot de verblijfplaats bevindt zich in het verticale gevelvlak welke aansluit op het horizontale vlak in de gevel waar de lamellenbox hangt. De aanvliegopening wordt wat groter en breder gehouden, minimaal 10 cm breed en 5 cm hoog, zodat de dieren in de verblijfplaats kunnen landen, en niet op het gladde aluminium hoeven te landen;
- Het tweede type bevindt zich hoog in de gevel op de hoek van de zuidoost/zuidwest gevel. In het houtskelet frame wordt met vezelgebonden cementplaat een verblijfsruimte gemaakt die licht toeloopt van 2 naar 1 cm. Deze ruimte gaat de hoek van het gebouw om. Op deze wijze wordt een verschil in microklimaat bereikt. Om het temperatuurverloop in de verblijfsruimte te bufferen wordt er rondom de verblijfplaatsen isolatie toegepast die de temperatuur pieken nivelleert. De invliegopening bevindt zich in de negge. Op deze plek zijn in andere negge ventilatieroosters voorzien, door de invliegopening op dezelfde plek te maken valt deze niet op. In plaats van een ventilatierooster wordt een ruwe plaat met dezelfde afmetingen geplaatst waar de vleermuizen op kunnen landen om vervolgens de verblijfplaats in te kruipen. In totaal worden op deze manier 4 kraamverblijfplaatsen gerealiseerd. Deze ruimtes kunnen ook als winterverblijfplaats dienst doen. In bijlage 3 zijn tekeningen van de permanente voorzieningen opgenomen;
- De kleine permanente verblijfplaatsen worden op dezelfde manier vormgegeven als het tweede type kraamverblijfplaats. De ingang van de verblijfplaats bevindt zich in de negge en de verblijfplaats zelf bevindt zich in het houtskeletframe. Eveneens uit cementgebonden plaat en taps toelopend van 2 naar 1 cm. In totaal worden op deze manier 8 kleine verblijfplaatsen gerealiseerd in de zuidoost-, noordoost- en noordwestgevels van het gebouw. Deze verblijfplaatsen zijn eveneens vorstvrij en kunnen benut worden als winterverblijfplaats.

Permanente mitigatie lange termijn

Voor de overige fasen zal een standaard werkwijze gehanteerd worden. In de nieuwbouw worden 4 tot 12 nieuwe permanente verblijfplaatsen opgenomen. Deze verblijfplaatsen voldoen aan de volgende eisen:

- Bij de realisatie van de nieuwbouw wordt in het pand evenredig verspreid over de verschillende gevels op minimaal vier plaatsen en maximaal twaalf plaatsen voorzien in open stootvoegen van minimaal 14 mm breedte. Deze stootvoegen bieden vleermuizen toegang tot de luchtspouw. Ook worden open stootvoegen aangebracht op blinde stukken in de muur, zodat vleermuizen daar kunnen landen en vervolgens een spouwmuur kunnen inkruipen. In bijlage 3 zijn tekeningen van de permanente voorzieningen in de nieuwbouw opgenomen;
- Wanneer steenwol als isolatiemateriaal wordt gebruikt moet dit worden afgedekt met stevig, plastic gaas;
- Indien niet aan bovenstaande voorwaarde kan voldaan wordt in samenspraak met een vleermuisdeskundige gezocht naar mogelijkheden voor verblijfplaatsen voor vleermuizen in de nieuwbouw.

Met een totaal van 11 nieuw te bouwen gebouwen brengt dat het minimum aan nieuwe verblijfplaatsen op minimaal 44 verblijfplaatsen die voldoen als paar-, zomer- en winterverblijfplaats voor kleine groepen dieren. In het nieuwe gebouw A is voorzien in 4 permanente kraamverblijfplaatsen en 8 zomer/paarverblijfplaatsen en in oktober 2016 zijn al 4 permanente zomer/paarverblijfplaatsen aan de Paswoning gerealiseerd. Dit houdt in dat de kraamverblijfplaats en 3 paar- en zomerverblijfplaatsen permanent gemitigeerd zijn, voordat het eerste gebouw gesloopt zal worden. Er resteren dan nog 7 paar- en zomerverblijfplaatsen. De minimaal 44 open stootvoegen in de nieuwbouw voorzien ruimschoots in mitigatie voor deze 7 verblijfplaatsen.

In de aanvraag beschreven overtreding van verbodsbepalingen

Aan de hand van het voorgaande is in de aanvraag bepaald welke verbodsbepalingen worden overtreden. Dit is aangegeven in het aanvraagformulier. Er is ontheffing aangevraagd voor de soorten en verboden genoemd in tabel 1.

Beoordeling

Beoordeling van de resultaten van het ecologisch onderzoek en mitigerende maatregelen
Vogels

Voor vogels zijn alleen onderzoeksgegevens uit 2010 bekend. De Huismus had in 2010 mogelijk 2 nestlocaties in het gebouw aan de Enkweg dat volgens de planning wordt gesloopt in 2018. Er is na 2010 geen aanvullend onderzoek uitgevoerd naar de Huismus, waardoor geen recentere gegevens bekend zijn. Het onderzoek naar vogels is daarmee niet compleet. Uit de verspreidingsgegevens van de NDFF blijkt dat er geen recente waarnemingen (3 jaar) van vogels zijn gedaan binnen het plangebied. Volgens de initiatiefnemer zijn de panden ongeschikt voor de Huismus vanwege de laag- en hoogbouw met platte daken. Tijdens het vleermuisonderzoek zijn ook geen nesten van Huismus of Gierzwaluw aangetroffen. Daarmee is voldoende aangetoond dat er geen nestlocaties van Huismus of Gierzwaluw binnen het plangebied aanwezig zijn. Het plangebied vormt geen essentieel foerageergebied van de Ransuil, Bosuil en de Grauwe vliegenvanger. Negatieve effecten op deze soorten zijn uit te sluiten. Echter omdat de Grauwe vliegenvanger een kwetsbare soort is, dient het leefgebied zoveel mogelijk behouden te blijven door de groene elementen intact te laten en zo min mogelijk bomen te kappen.

Vleermuizen

Wij hebben het ecologisch onderzoek beoordeeld en wij oordelen dat het onderzoek naar vleermuizen op de juiste wijze is uitgevoerd en compleet is. Tijdens de sloop in de eerste fase 2017 (Q1 en Q2) t/m 2019 gaan totaal 8 paarverblijfplaatsen en 1 zomerverblijfplaats van de Gewone dwergvleermuis verloren. Het gebouw met het grote kraamverblijf van de Gewone dwergvleermuis zal pas in 2020 worden gesloopt. In 2022 zal het gebouw gesloopt worden met nog 1 paarverblijfplaats van de Gewone dwergvleermuis en 1 paarverblijf van de Ruige dwergvleermuis. Daarmee is er wel sprake van een overtreding van artikel 3.5 lid 2 en lid 4 van de Wnb voor het verstoren en beschadigen en vernielen van voortplantings- en rustplaatsen.

De 24 tijdelijke vleermuiskasten en de 4 permanente kasten voor het paarverblijf van de Gewone dwergvleermuis dat het eerst verloren gaat ten behoeve van de nieuwbouw gebouw A (2018), zijn opgehangen in oktober 2016. Daarmee hangen ze ruim 6 maanden voor de start van het paarseizoen en is voldoende gewenningstijd geboden. De 28 kasten kunnen dienen als zomer- en/of paarverblijfplaats. De kasten zijn binnen 100 m tot 200 m opgehangen aan bomen en gebouwen. Het grootste deel van de kasten hangt aan bomen omdat alle gebouwen gesloopt zullen worden. De 4 permanente kasten zijn aan de Paswoning, in eigendom van Siza, opgehangen. In gebouw A dat als eerste wordt nieuwgebouwd, zullen direct 4 permanente kraamverblijfplaatsen en 8 zomer- en/of paarverblijfplaatsen worden gerealiseerd. Het

vormgeven van de kraamverblijfplaatsen is bepaald na overleg tussen de architect en een ecooloog. De kraamverblijfplaatsen zullen 2 typen bestaan, zodat de acceptatiekans wordt vergroot. De kraamverblijfplaatsen kunnen ook als winterverblijf voor grote of kleine aantallen dienst doen. In de overige 11 nieuw te bouwen gebouwen worden per gebouw minimaal 4-12 permanente verblijfplaatsen voor vleermuizen gecreeerd in de vorm van open stootvoegen. Dat maakt dat er na afronding van de nieuwbouw in 2025 minimaal 44 alternatieve permanente zomer- en/of paarverblijfplaatsen aanwezig zijn in de vorm van open stootvoegen zodat de spouwen toegankelijk zijn. Tijdens de sloopwerkzaamheden zijn voldoende alternatieve verblijfplaatsen aanwezig in de vorm van 24 tijdelijke en 4 permanente kasten aan de Paswoning en in de nieuwbouw van gebouw A worden al 12 permanente voorzieningen opgenomen die als zomer-, paar- en winterverblijfplaats kunnen dienen. Voorafgaand aan de werkzaamheden worden de verblijfplaatsen op de juiste wijze ongeschikt gemaakt. De gebouwen met paar- en/of winterverblijfplaatsen worden buiten de kwetsbare paarperiode en winterperiode gesloopt.

Het gebouw met het grote kraamverblijf van gewone dwergvleermuizen wordt volgens de huidige planning pas gesloopt in 2020. Het is niet mogelijk om dit gebouw te behouden. Tot de sloop kan de kraamkolonie het gebouw blijven gebruiken als kraamverblijf. In de nieuwbouw van gebouw A wordt in 2018 al voorzien in 4 permanente ingebouwde kraamkasten die ook als zomer- of paarverblijf gebruikt kunnen worden. De totale fasering van de sloop en nieuwbouw in het plangebied zal over een aantal jaren lopen tot 2025. Als de nieuwbouw gereed is wordt het volgende pand gesloopt en vervangen door nieuwbouw, etc. Daarmee worden de negatieve effecten op vleermuizen beperkt en is er een lange gewenningstijd voor de alternatieve vleermuiskasten en permanente voorzieningen voor de Gewone en Ruige dwergvleermuis. De functionaliteit van voortplantings- en rustplaatsen van beide vleermuissoorten blijft tijdens en na de werkzaamheden gewaarborgd.

De ontwikkelingen in de buitenruimte zijn voor de Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis en andere vleermuissoorten positief. Het omzetten van gazon naar kruidenrijk grasland en het ontwikkelen van het nieuwe parkbos, de bosstroken en zoomvegetaties levert meer bejaagbaar biotoop op. Zowel het aantal, als de diversiteit aan insecten in het plangebied zal worden vergroot. Dit houdt voor de aanwezige vleermuizen een kwantitatieve en kwalitatieve verbetering van het foerageergebied in.

Op basis van het voorgaande hebben wij bepaald voor welke (aangevraagde) soorten welke verbodsbepalingen worden overtreden. Deze zijn weergegeven in tabel 1. Voor deze soorten en verboden wordt de ontheffing verleend. Dit komt overeen met de aangevraagde soorten en verboden.

Andere bevredigende oplossing

In de aanvraag beschreven andere bevredigende oplossingen

De ingreep is locatiegebonden. Bij het plannen van de werkzaamheden wordt rekening gehouden met de aanwezigheid van voortplantings- en rustplaatsen van de Gewone- en Ruige dwergvleermuis. In de nieuwbouw is bij het ontwerp al rekening gehouden voorzieningen die gebruikt kunnen worden als kraam-, zomer-, paar- en winterverblijfplaatsen. Alle mogelijke maatregelen om schade aan vleermuizen te voorkomen en om de functionaliteit van het plangebied te behouden, worden genomen. Het enig minder schadelijk alternatief is behoud van de panden. Echter de reden om met de voorgenomen ingreep te starten is omdat de gebouwen aan vervanging toe zijn. De gebouwen zijn op en voldoen niet langer aan de huidige eisen uit het bouwbesluit en energieconsumptie. Het is niet langer mogelijk de cliënten van de instelling de zorg te kunnen bieden die ze nodig hebben. Bovendien is bij de bouw van de panden op grote schaal asbest verwerkt. Maatregelen om de bestaande panden te renoveren zouden voor de aanwezige vleermuizen gelijk staan aan de sloop van de panden. Alleen al het na-isoleren van de panden zou alle verblijfplaatsen van vleermuizen vernietigen dan wel onbereikbaar maken. Er is dan ook geen minder schadelijk alternatief voor de ingreep dan het

gefaseerd slopen van de panden en de nieuwbouw geschikt te maken voor bewoning door vleermuizen.

Beoordeling van de andere bevredigende oplossingen

Het project is locatiegebonden. Het pand met de grote kraamverblijfplaats van de Gewone dwergvleermuis kan niet behouden blijven wegens de aanwezigheid van asbest en verouderde constructie. Er zijn geen andere werkwijze van uitvoering of periodes voorhanden die minder negatieve effecten hebben op de Gewone en Ruige dwergvleermuis.

Conclusie

Er bestaat geen andere bevredigende oplossing.

Belang

In de aanvraag beschreven belang(en)

In de aanvraag is bepaald welk wettelijk belang op het project van toepassing is. Dit is aangegeven in tabel 1.

Het Dorp is een woonvoorziening voor mensen met een lichamelijke handicap. De doelstelling van Het Dorp is dat mensen met een ernstige handicap hier zelfstandig kunnen leven, ook werk en recreatie horen daarbij. De bouw van het Dorp is gestart in 1966. De officiële opening was in 1970. In 2016 is Het Dorp een geïsoleerde woonwijk van Arnhem waar 210 mensen met een ernstige lichamelijke handicap wonen. Inmiddels is de maatschappelijke visie op de positie van mensen met een handicap in de maatschappij veranderd. Integratie in de maatschappij is op het huidige Dorp niet van toepassing, omdat het de uitstraling heeft van een naar binnen gekeerd instellingsterrein. Gebouwen, installaties en infrastructuur zijn sterk verouderd en voldoen niet aan eisen van deze tijd. De inzet van technologie en vernieuwde zorgconcepten zijn niet mogelijk in deze verouderde, ongezonde leefomgeving. Daarbij bevindt zich asbest in de gebouwen en is de grond op een aantal plaatsen verontreinigd. Dit maakt sanering van de gebouwen en delen van de grond noodzakelijk. Ook voldoet een aantal vluchtroutes voor de niet zelfredzame bewoners en aanrijdroutes van hulpdiensten niet aan de eisen van deze tijd. Dit wordt veroorzaakt door de veranderde eisen en door het gebruik van groter materieel door de hulpdiensten. Het Dorp zal zich de komende jaren in fases worden afgebroken en in fase worden opgebouwd. Naar een wijk waar mensen met een ernstige handicap kunnen leven in een energieneutraal, gezond en veilig binnenklimaat (healing environment). Er zal gebruik worden gemaakt van duurzame materialen. Ook wordt het landschap zo veel mogelijk hersteld, zodat na de vernieuwing meer groen aanwezig zal zijn. Ook de infrastructuur zodanig aangepast dat het gebied autoluw is, waar hulpdiensten zo nodig de ruimte hebben en Het Dorp aansluiting heeft op de omliggende wijken.

Er zijn verschillende redenen om Het Dorp af te breken en weer opnieuw op te bouwen:

- De aanwezigheid van asbest in daken, technische ruimten en kruipruimten in de opstal. Deze moeten gesaneerd worden;
- De aanwezigheid van verontreinigingen in asfalt en bodem. Deze moeten gesaneerd worden;
- Het niet kunnen voldoen aan de huidige bouwnormen 2016. Plafondhoogte in de woongebouwen is 2.00 in Het Dorp. Brandveiligheid, ventilatie, vluchtroutes;
- Duurzaamheid, energiegebruik is hoog door enkel glas, verouderde installaties;
- De sterk verouderde installaties en infrastructuur voor water -, gas- elektra en riolering;
- Het toegenomen gebruik van technologie vraagt om een infrastructuur die hierbij past;
- Het 60'er jaren wegennet van Het Dorp beperkt hulpdiensten van de veiligheidsregio die gebruik maken van groter materieel in hun werk;
- De geïsoleerde positie van Het Dorp, waardoor deelnemen en onderdeel zijn van de maatschappij wordt tegengehouden.

Beoordeling van belang(en)

Wij kunnen instemmen met het in de aanvraag beschreven belang. Het betreft het belang dat is weergegeven in tabel 1.

Gunstige staat van instandhouding

In de aanvraag beschreven effect op de staat van instandhouding van de desbetreffende soorten

Gewone dwergvleermuis

De individuen en verblijfplaatsen zijn onderdeel van de populatie in Arnhem. Binnen het plangebied is eigenlijk alleen voor de gewone dwergvleermuis sprake van een deelpopulatie. Uitgaande van de aantallen individuen in de verblijfplaatsen in het plangebied bedraagt de lokale populatie 80-100 individuen in de kraamperiode en 20-50 individuen in de paarperiode. Het plangebied zelf is niet groot genoeg om deze populatie te voorzien in voldoende foerageergebied en voldoende overwinterlocaties. Een massa winterverblijfplaats is niet aanwezig, wel zal een deel van de individuen in de paarverblijfplaatsen overwinteren. Dit houdt in dat de populatie die in het plangebied verblijft afhankelijk is van de omgeving om zichzelf in stand te houden. In een breder kader is de kraamverblijfplaats een van de vele in Arnhem, hetzelfde geldt voor de paarverblijfplaatsen. Bovendien is het plangebied omgeven door gebouwen van dezelfde bouwaard, het ligt voor de hand om aan te nemen dat zich in deze gebouwen voldoende uitwijkmogelijkheden bevinden voor de paar- en winterverblijfplaatsen. Kraamgroepen kennen meerdere verblijfplaatsen, welke in een roulatiesysteem gebruikt worden. Het wegvallen van de kraamverblijfplaats in het plangebied leidt vrijwel zeker niet tot het verdwijnen van de individuen uit Arnhem. Echter wordt daarmee het aantal beschikbare verblijfplaatsen wel verminderd, wat op de lange termijn wel bijdraagt aan het afnemen van het aantal individuen. Om dit te voorkomen en om de gunstige staat van instandhouding te waarborgen worden in het sloop en bouwproces maatregelen genomen om de functionaliteit van het plangebied voor de gewone dwergvleermuis te behouden. De individuen hoeven dan ook niet uit te wijken naar de omgeving en kunnen in het plangebied dezelfde functies terugvinden als dat er nu aanwezig zijn. Door het trage proces van slopen en bouwen in dit project zijn er bovendien lange gewenningsperiodes voor de gewone dwergvleermuis. Het plangebied wordt niet in een half jaar schoongeveegd, er wordt gericht gesloopt over een tijdspanne van meerdere jaren met behoud van de aanwezige vaak oude landschapselementen en bomen.

Ruige dwergvleermuis

Voor de ruige dwergvleermuis geldt dat er in de zomer geen noemenswaardige populatie aanwezig is in het plangebied, en de populatie in Arnhem zal zich beperken tot enkele mannetjes. De rest van de populatie is dan in Oost-Europa. In het paarseizoen neemt de populatie in Arnhem (en Nederland) fors toe, vooral langs de grote rivieren. De paarverblijfplaats in het plangebied is er een van vele in Arnhem. Er is geen sprake van een populatie van ruige dwergvleermuis in het plangebied. De paarverblijfplaats wordt in de sloop en bouwfase gemitigeerd, zodat deze ook in de toekomst beschikbaar blijft.

Voor de overige soorten, laatvlieger, Rosse vleermuis en baardvleermuis, gaat het om enkele waarnemingen van foeragerend of passerend individu.

Beoordeling van de effecten op de staat van instandhouding van de desbetreffende soorten

Het uitvoeren van de maatregelen als bedoeld in de aanvraag leidt niet tot verslechtering van de staat van instandhouding van de Gewone en Ruige dwergvleermuis. Het is door de lange tijdspanne van de werkzaamheden, de getroffen mitigatie en werkwijze aannemelijk dat de beide vleermuissoorten in het plangebied aanwezig blijven.

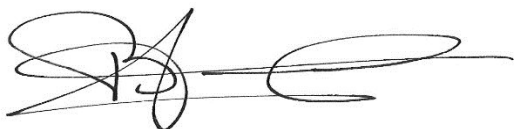
Conclusie

Gelet op het voorgaande kan de gevraagde ontheffing worden verleend.

OVERIGE VERPLICHTINGEN

Wij wijzen u er op dat u zelf verantwoordelijk bent voor het verkrijgen van eventueel benodigde ontheffingen, vergunningen of toestemmingen op grond van andere wet- en regelgeving.

Namens Gedeputeerde Staten van Gelderland,

Mr. H. Boerdam
teammanager Vergunningverlening

Beroep

Belanghebbenden kunnen binnen zes weken na de dag waarop het besluit ter inzage is gelegd hiertegen beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (Postbus 20019, 2500 EA 's-Gravenhage).

Zij die partij zijn in de hoofdzaak kunnen bij de voorzitter van de Afdeling bestuursrechtspraak een verzoek indienen om een voorlopige voorziening te treffen.

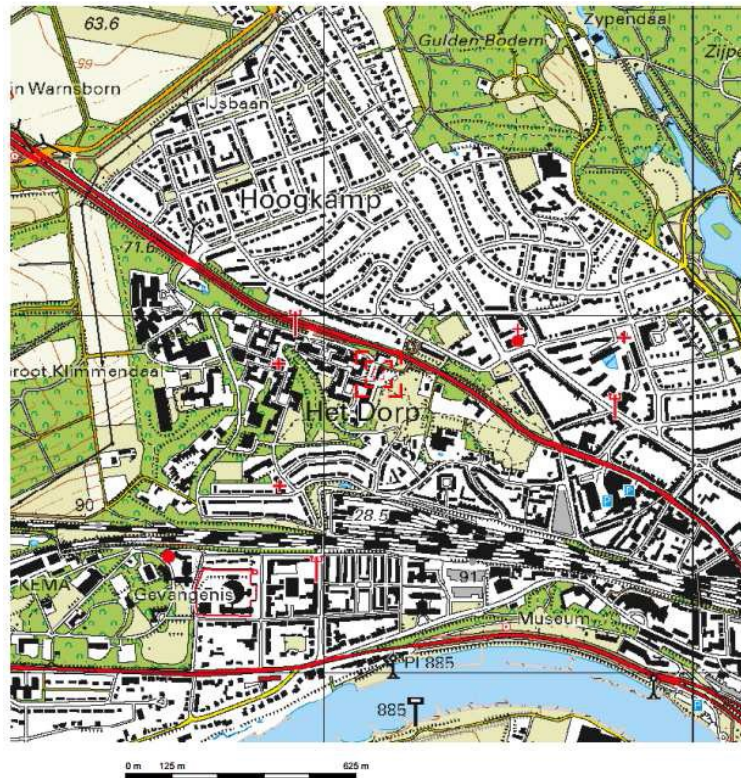
Voor het behandelen van het beroepschrift en voor het behandelen van een verzoek om een voorlopige voorziening wordt griffierecht geheven. Over de hoogte en de wijze van betaling van het griffierecht kunt u informatie verkrijgen bij de Raad van State, telefoonnummer (070) 426 44 26.

bijlagen:

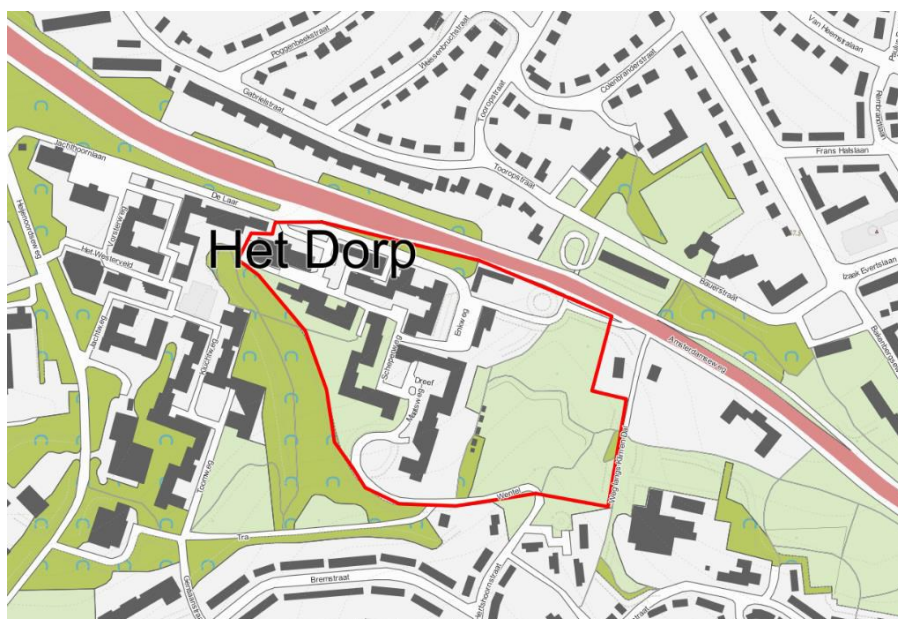
- Bijlage 1: Kaart projectlocatie, nieuwbouw en planning
- Bijlage 2: Locaties waarnemingen vleermuizen
- Bijlage 3: Locaties mitigatie en tekeningen permanente voorzieningen

BIJLAGE 1

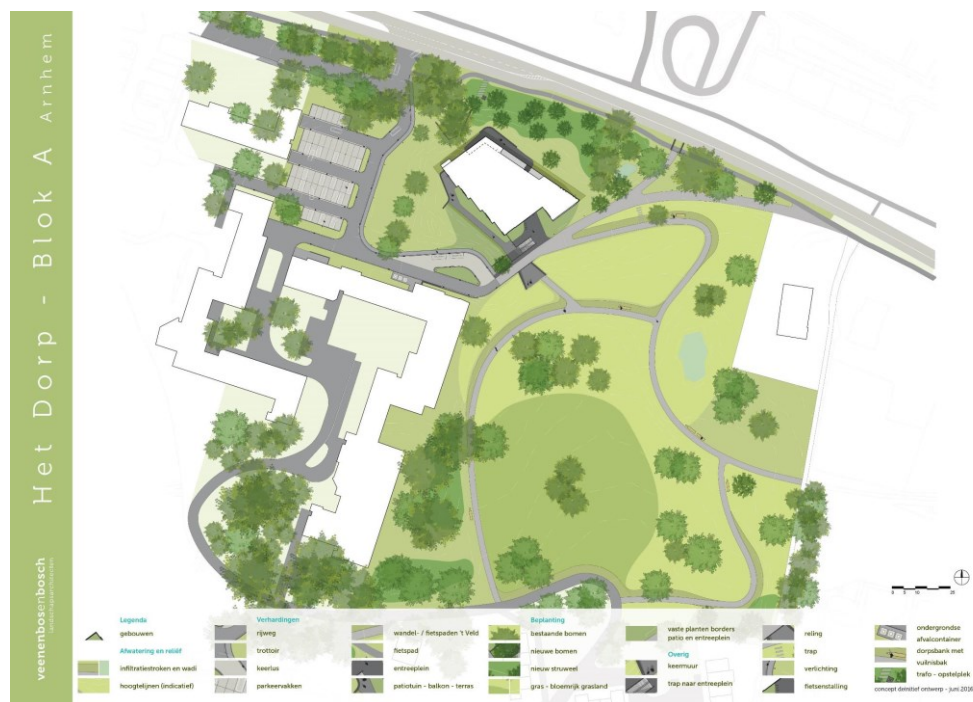
Kaart projectlocatie

Plangebied

Impressie nieuwe inrichting

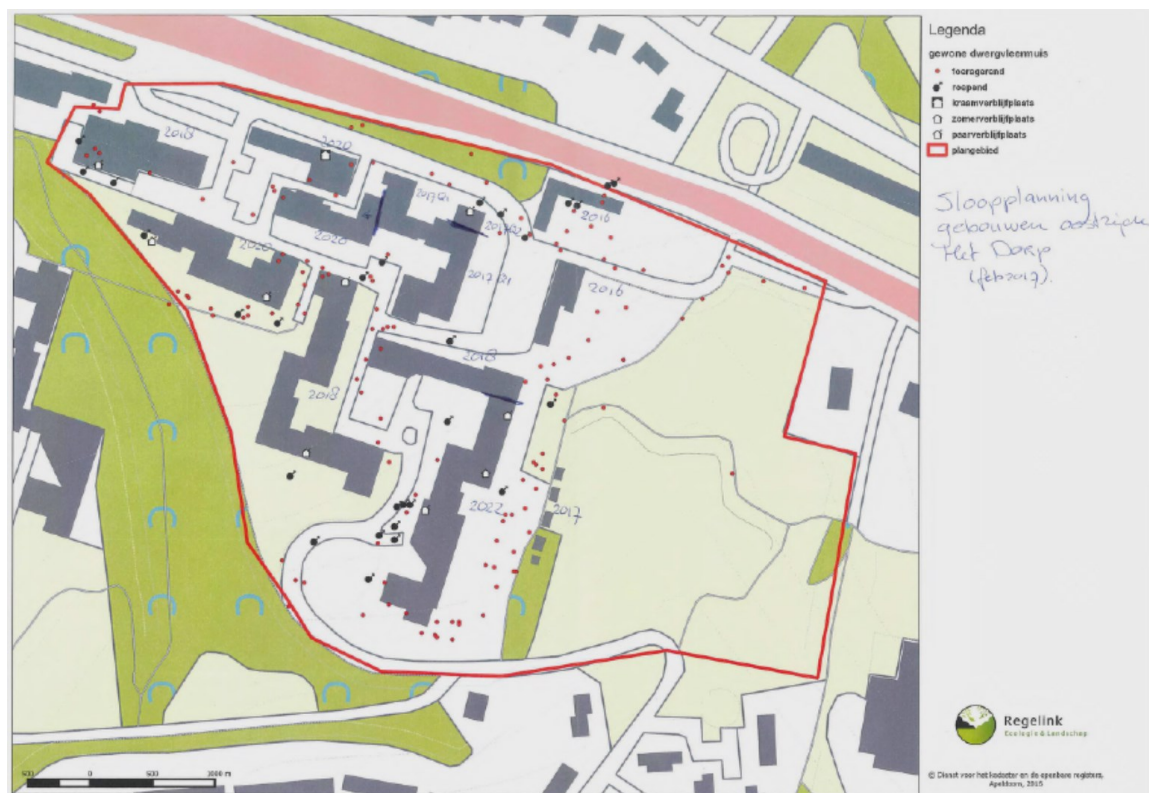

Conceptplanning sloop, stand februari 2017

Jaar	Sloop gebouw	opmerking
2016 Q4	Barenbrug en garage boxen opstal tuin	Geen beschermde waarden in aanwezig.
2017 Q1	Meentweg en Enkweg Opstal dieren verblijven	Exclusief gedeelte waarin de paarverblijfsplaats van gewone dwergvleermuis aanwezig is, en het westelijk deel van de Meentweg
2017 Q2	kop Meentweg	Na akkoord melding
2018	Jachthoornlaan 1 Kop Schaddeweg, Plaggeweg Scheperweg Scheerderweg	
2020	Jachthoornlaan 1 a	

	Meentweg resterend deel gebouw Eekschillerweg	
2022	Schaddeweg Plaggeweg Sprokkelweg Mastweg	Resterend deel gebouw Resterend deel gebouw

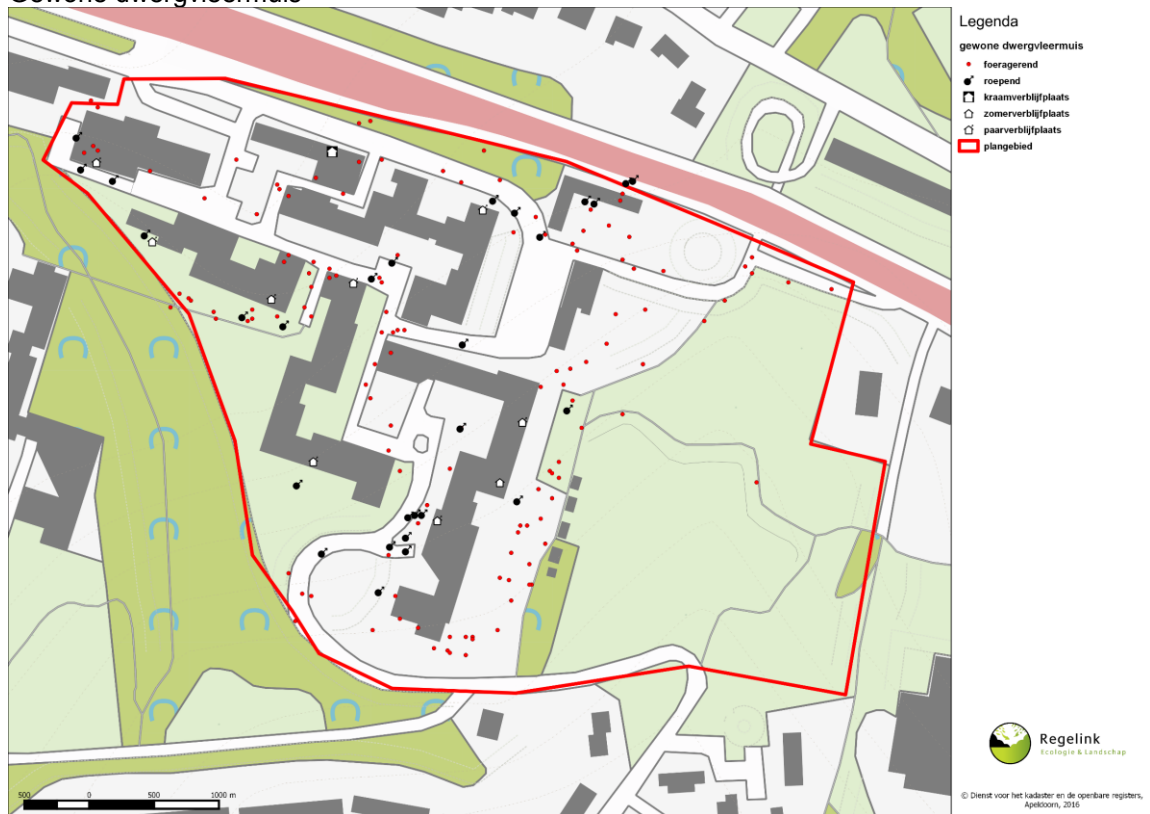
Kaart planning sloop per gebouw

BIJLAGE 2

Locaties waarnemingen vleermuizen

Gewone dwergvleermuis

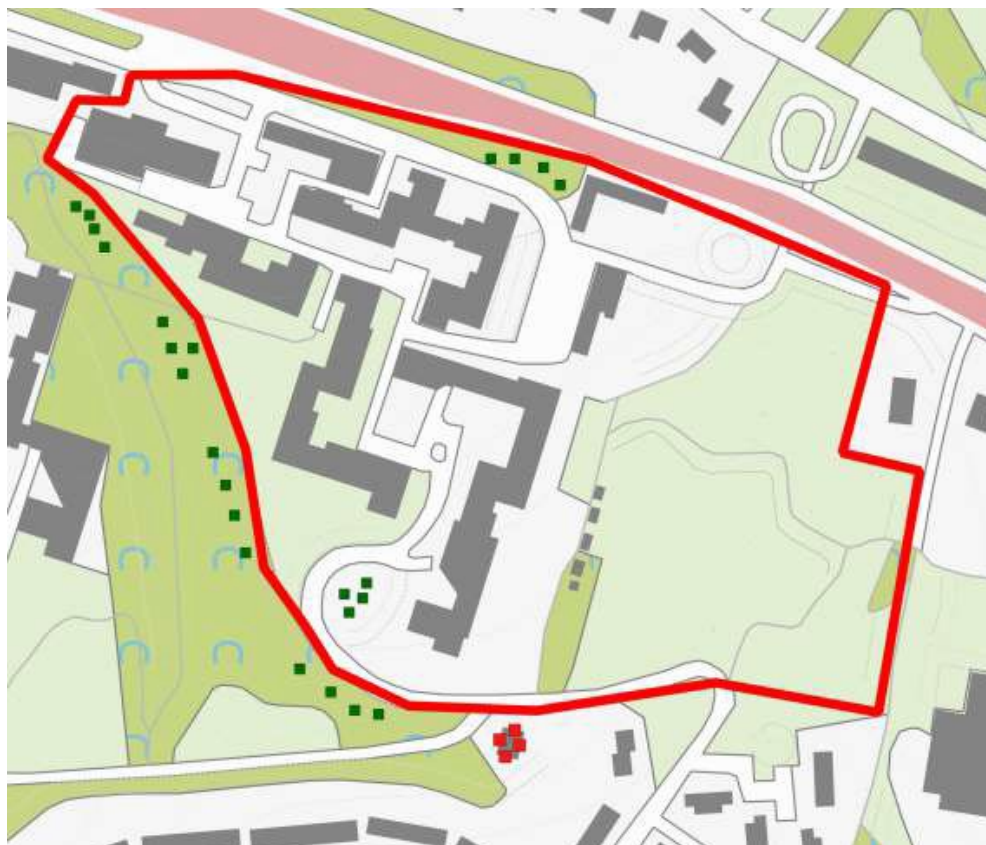

Baardvleermuis, Laatvlieger, Rosse vleermuis en Ruige dwergvleermuis

BIJLAGE 3

Locaties mitigatie en tekeningen permanente voorzieningen

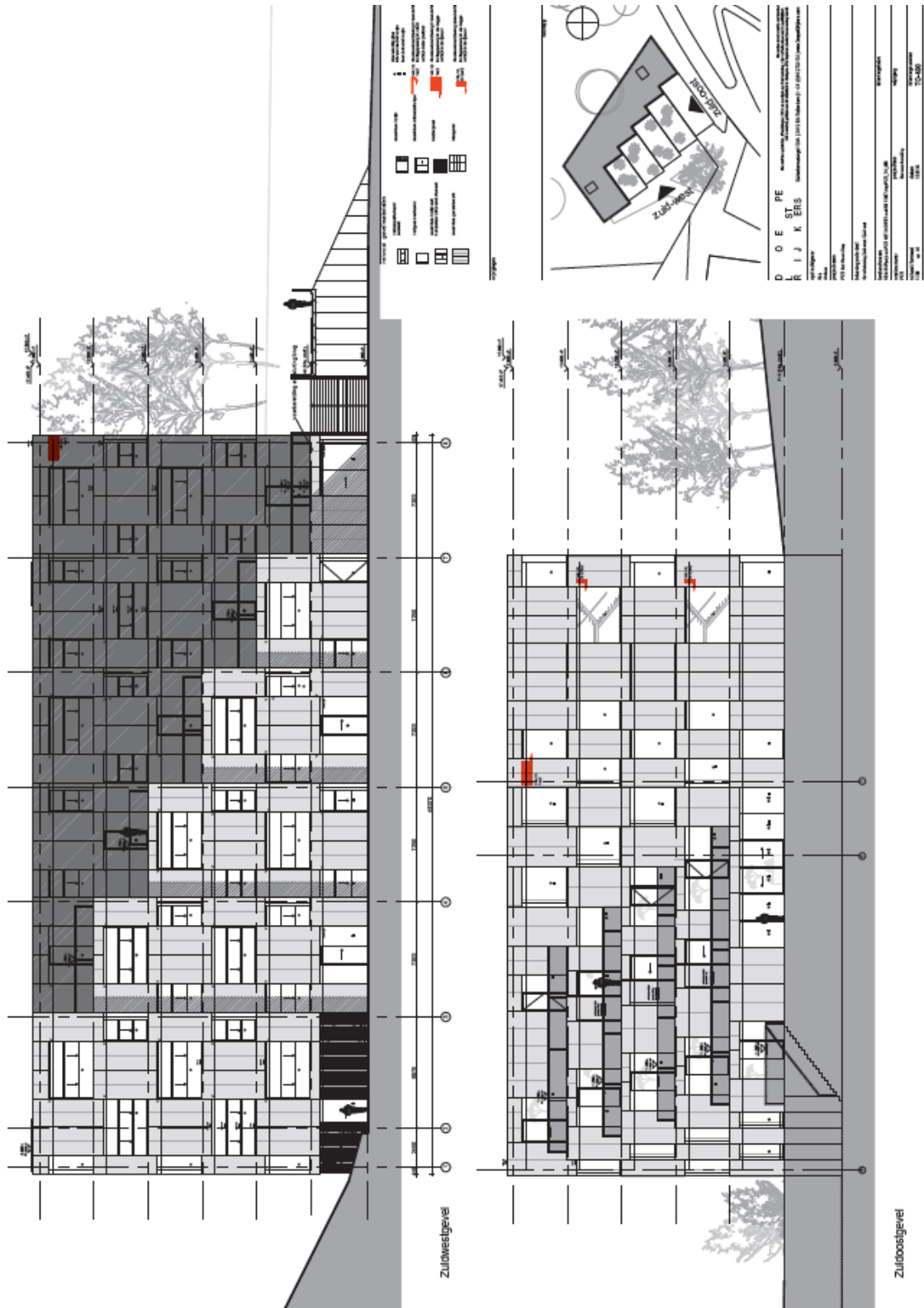
Locatie tijdelijke vleermuiskasten welke aan de paswoning (in rood weergegeven) en bomen (in groen weergegeven) geplaatst zijn in Het Dorp in Arnhem. Bron ondergrond: © Dienst voor het kadaster en de openbare registers, Apeldoorn, 2016.

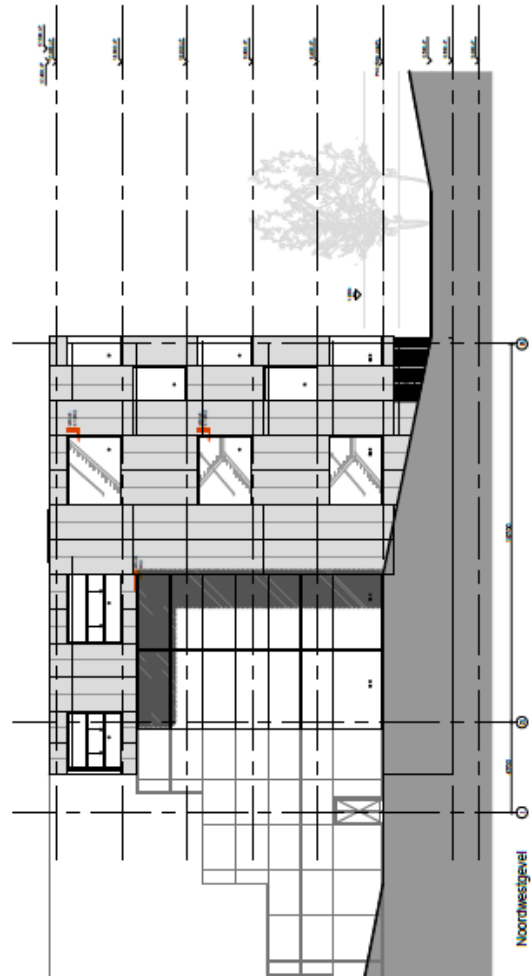

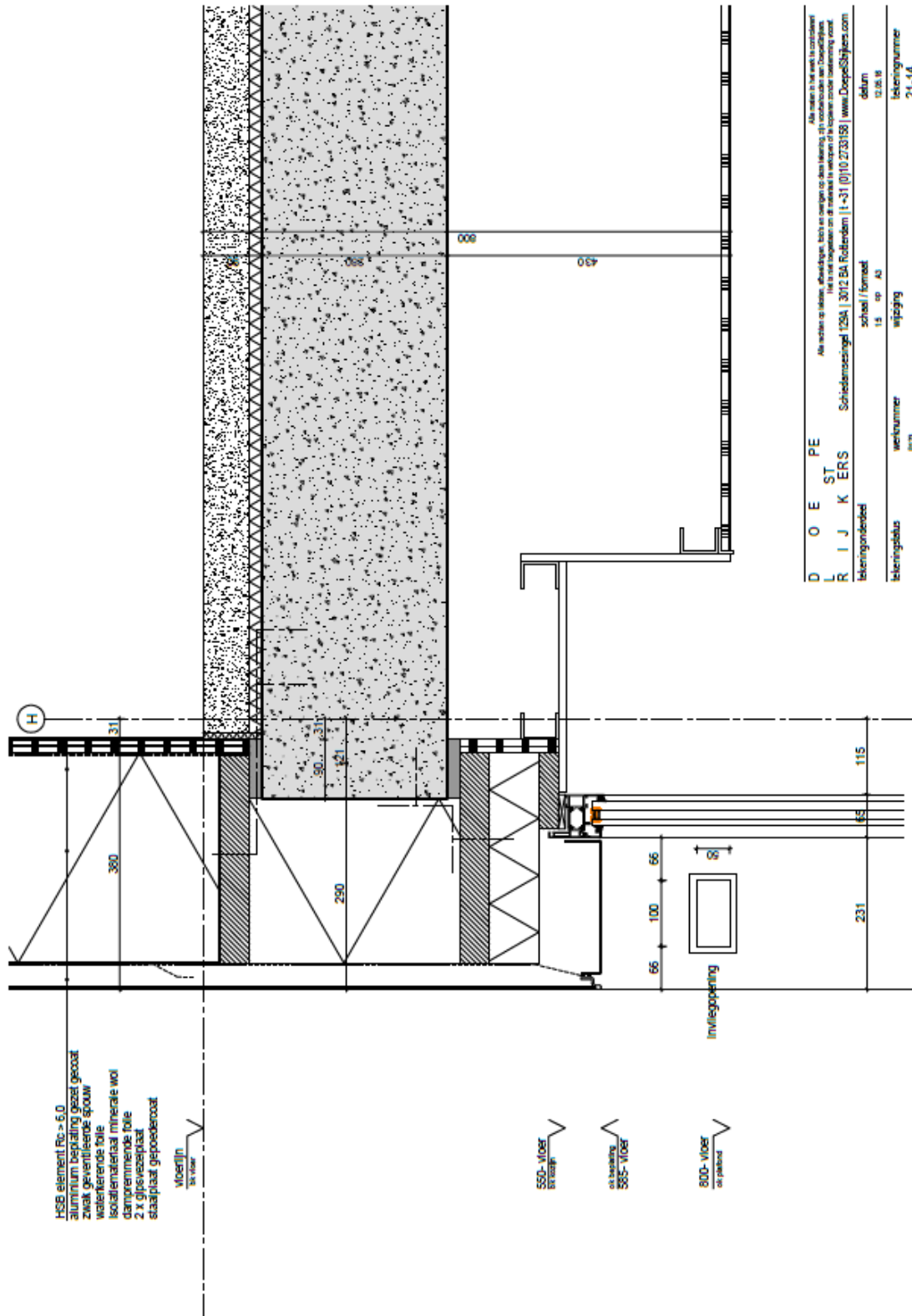
Tijdelijke vleermuiskasten geplaatst aan bomen in Het Dorp

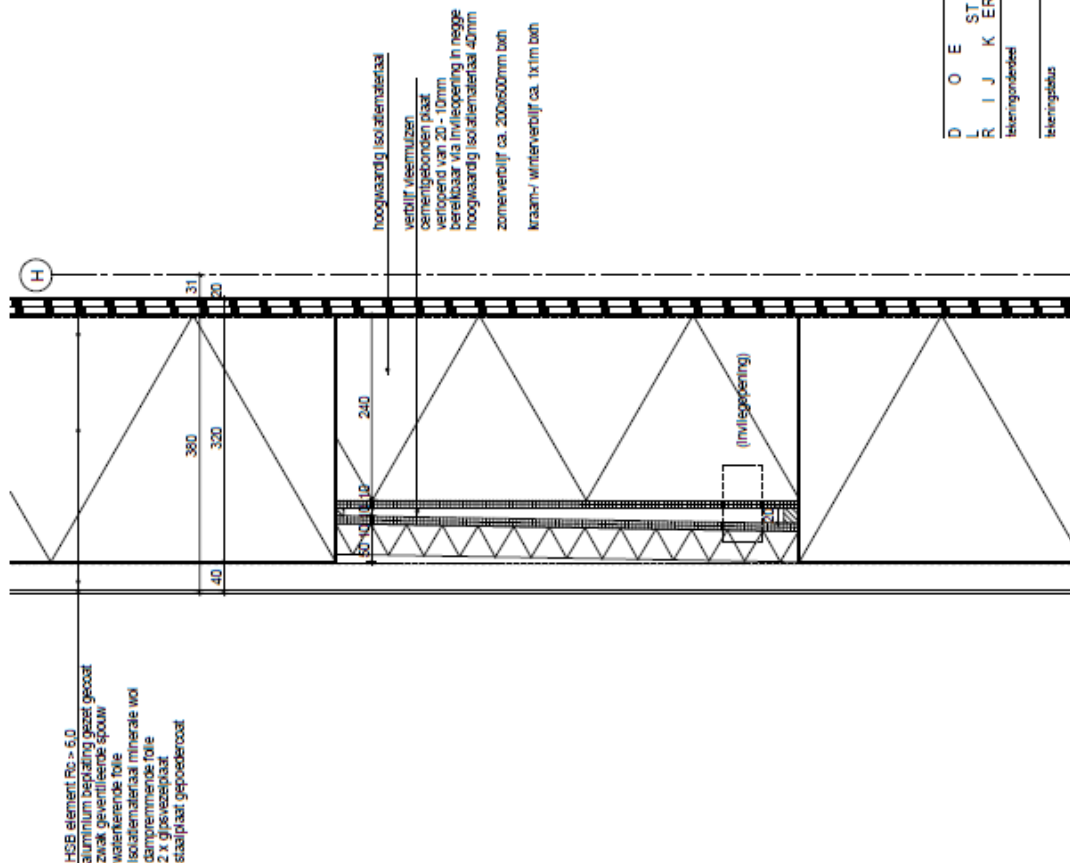

Permanente vleermuiskasten geplaatst aan de Paswoning in Het Drop

D O E PE
 R I J K ST
 Schiedamsdijel 1924 | 3012 BA Rotterdam | t +31 (0)10 2733188 | www.DorpeStijlers.com
 rekeningnummer 15 00 A3
 rekeningglobus 15 00 A3
 rekeningnummer 15 00 A3

